

ADANA ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE BİR ALEVİ ÂŞIK: HACI ALİ ŞEN'İN ŞİİRLERİNDE NASİHAT

Bülent ARI*

Özet

Makalede Âşık Hacı Ali Şen'in Âşıklık geleneği ve Adana Âşıklık geleneğindeki yerini tespit etmek için Öncelikle âşıklık geleneği, genel hatlarıyla verilmiştir. Bu bağlamda âşık tipinin nasıl oluştuğu, âşık edebiyatının gelişim süreci ortaya konulmaya çalışılmış; sonrasında Adana'da âşıklık geleneğinin Karacaoğlan ile başladığı ve bu sürecin bölgede 1966 Konya Âşıklar Bayramı'ndan sonra yeni bir yön kazandığı; çift ayak, dedim- dedi, leb-değmez, sicilleme muamma-lugaz vb. yapıların bu dönemde geleneğe girdiği ifade edilmiş; bunun yanısıra -Âşık Hacı Ali Şen'de nasihat kavramını daha iyi açıklayabilmek için- âşık edebiyatında nasihat kavramı izah edilmiştir. Yine, söz konusu makalede Âşık Hacı Ali Şen'in âşıklığı, nasihat şiirlerindeki yapı (hayatı, âşıklığı, saz çalma niteliği, usta-çırak ilişkisini nasıl yorumladığı, mahlasını nasıl aldığı, şiirlerinin içeriği...) ve Alevi-Bektaşî inanç sisteminin âşığın nasihat konulu şiirlerindeki etkisi (insanca davranma, doğayı koruma, ilim, edep- erkan- yol bilme, eline-beline-diline sahip olma) ortaya konulmuştur. Bu süreçte âşığın nasihat konulu 20 (yirmi) -sayfa sınırını aşmamak için yalnızca ilk ve son dördüklükleri verilerek- şiirinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âşıklık, Adana âşıklık geleneği, Alevi Âşık Hacı Ali Şen'de nasihat

AN ALAWI TROUBADOUR FROM ADANA: ADMONITION FROM HACI ALİ ŞEN'S POEMS

Abstract

In order to determine troubadourness custom of Troubadour Hacı Ali Şen and his importance in Adana Troubadourness Custom, troubadourness custom was explained firstly. In this context, how troubadour type was created, the development period of troubadour literature in Anatolia was tried to be revealed; then, it was mentioned that troubadourness custom in Adana was started by Karacaoğlan and this period gained a new way in the region after Konya Troubadours Festival in 1966; structures such as çift ayak, dedim-dedi, leb-değmez, sicilleme, muamma-lugaz etc. began to be used within this period. Finally, admonition term in troubadour literature was highlighted for explaining admonition term of Hacı Ali Şen better. Then, Hacı Ali Şen's troubadourness, structure in his admonition poems (his life, troubadourness, ability to play an instrument-saz, interpretation on master-apprentice relation-

* Yrd. Doç. Dr., Mustafa Kemal üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Hatay/Türkiye, bulentari01@gmail.com

ship, getting his appellation, content of his poems ...) and the effect of Alewi-Bektashi belief system in the troubadour's poems of admonition (behaving humanly, keeping the environment, science, good manners, not doing evil things with hand, back or tongue) was tried to be revealed, and with this aim; the troubadour's 20 admonition poems – for not exceeding page limit explaining just the first and the last quatrains – was examined..

Keywords: Troubadourness, Adana Troubadourness custom, Alewi Hacı Ali Şen's admonition

Giriş

Orta Asya Türk Edebiyatı, Türk halk şiirinin ana kaynağı olarak kabul edilir. İslamiyet sonrasında ozan-baksı tipi Anadolu coğrafyasında yeni bir kültürle ve İslami öze bağlı olarak âşık tipini oluşturmuştur (Sakaoğlu, 1989: 105).

Tunguzların “şaman” Altay Türklerinin “kam” Yakutların “oyun”, Kırgızların “bahşı”, Oğuzların “ozan” dedikleri şairler en eski Türk şairleridir. Bunlar, yükledikleri sihirbazlık, nakkaşlık, hekimlik, müzisyenlik, şairlik, din adamlığı vb. için değişik törenler yapmaktaydılar. Bu törenler esnasında kopuz çalıp, şiirler de söylemekteydiler. Özel bir beste ile söylenen ve sihir gücü olduğu varsayılan bu güfteler, Türk şiirinin en eski örneklerini oluşturmuştur (Köprülü, 1986:80).

Ozan-baksı, kam adları verilen bu kişiler eski Türk inancına göre Tanrı ve ruhlar ile insanlar arasında irtibat sağlama gücüne sahip tek varlıklardır. Kötü ruhlar zaman zaman insan ve hayvanlara hastalık göndererek kurban isterlerdi. Fani insanlar bunların ne istediğini anlayamaz bunu ancak kudretini gökten ve atalardan alan ozan, baskı, kam adıyla bilinen bu kişiler şerh edebilirlerdi (İnan, 1986: 75).

Ozan-baksı tipinin İslamiyet sonrası, Anadolu'daki tasavvufi akımlar ve Tekke edebiyatı etkisinde kalarak âşık edebiyatını ortaya çıkardığı kabul edilmektedir (Günay, 1992:8). Ozan-baksı geleneği, âşık edebiyatını beslese de, ayrı kültür dairelerine ait oldukları için milli öze bağlı olan ozan-baksı tipi, âşık tipinin proto tipi değildir (Artun, 1996: 14).

15. yy'dan itibaren Hurufilik, Bektaşilik ve Yeniçeri Ocağı'nda kendini gösterdiği için daha serbest bir görüşle din dışı öğeler, şiire girmiştir. Âşık edebiyatı, 16. yy'dan itibaren yaygın olarak, yazılı kaynaklara geçmiş; âşık kavramı da bu dönemlerde (15-16. yy) yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Âşık kavramının ortaya çıkmasıyla doğmaca şiir söyleyen saz çalan, atışma yapabilen halk şairleri, kendilerine “âşık” adını vermişlerdir (Bekki, 2006: 226). Aydın kesim ise onları küçümsemek için onlara “çöğür şairi”, “çöğürlü” “iki telli çalan” gibi isimler vermişlerdir (Dizdaroğlu, 1968: 187).

Âşık, köklü bir dini eğitim görmemiştir. İslamiyet kültürü etkisiyle dünyanın güzelliklerinin yanında cennet isteği de vardır. Âşık, şiirlerinde İslami motiflere, inanç esaslarına, ahlak konularına değinir (Arı, 2009: 25). Âşıklar içerisinde Ehl-i sünnet akidesine göre şiir söyleyenler Hak aşığı olarak nitelendirilmişlerdir (Sakaoğlu, 1992: 207).

Âşığın eğitimi, yetişmesi, geleneğin saptadığı kurallara bağlıdır. Gelenek, her şeyden önce bir ustanın yanında eğitim görmeyi (çıraklığı) öngörür. Âşık, usta malı şiir söylemeyi, doğaçlamayı, âşık makamlarını bu şekilde öğrenecektir (Boratav, 1968: 342).

Geleneğe göre en etkili âşıklar, badeli âşıklardır. Bunlar inanışa göre, uyku ile uyanıklık arasında genellikle ergenlik çağında, ermiş bir kişi (pir, Hızır) elinden ya da pirin uygun gördüğü sevgilinin elinden bade içerler. Bu bade, aşığa, şiir söyleme ve âşıklık niteliği verir. Geleneğe, badenin nasıl bir şey olduğu belirtilmez. İlk dizelelerini söylemeye ve ideal sevgiliden söz etmeye başlayan aşığın durumu, geleneğe “uyanmak” kavramıyla ifade edilir. Âşıklar, sevgililerini aramak, şöhret sahibi olmak ve para kazanma amacıyla dolaşırlar. Gurbete çıkmak, gurbeti dolaşmak, âşık için bir zorunluluktur. Çünkü âşık bu şekilde hem geçimini sağlar hem de meslektaşlarıyla atışma fırsatı bulur. Bu atışmalara “meydan edilme”, “divana çıkma” adı verilir. Divanı idare için bir hakem heyeti kurulur. Âşıklar, önce kendi hayatlarını hikaye ederler. Bu esnada karşılıklı manzumelerle tanışma faslı biter. Tanışmadan sonra “tutmaca”, “karşı-beri”, “bağlama-çözme”lere geçilir. “bağlama-çözme”lerin sonucunda yenilen âşık sazını diğer aşığa bırakır (Arı, 2009: 28).

Âşıkların yaşadıkları çevrelerle ilgili yapılan genel sınıflama şu şekildedir:

a- Din ve tasavvuf âşıkları

b- Köylü âşıklar

c- Kasaba ve şehir âşıkları

d- Yeniçeri âşıklar

e- Göçebe âşıklar (Oğuz, 2003: 510), (Köprülü, 1962: 45), (Köksal, 1985: 227).

Âşık tarzında en çok kullanılan nazım biçimi koşma nazım biçimidir. Ancak, bu nazım biçimine (uyak, ölçü bakımından) bağlı olarak türetilen nazım biçimleri de vardır. Ayaklı koşma, yedekli koşma, varsağı, semai ...

Âşık edebiyatında biçimi belirleyen iki önemli nokta, ölçü ve uyaktır. En fazla kullanılan ölçüler, 8'li ve 11'li ölçülerdir. Âşık edebiyatında ölçü olarak hece ölçüsü,

uyak olarak da daha çok yarım uyak kullanılır. Fakat, bazen bu kuralın dışına çıkılarak tam ve zengin uyağın kullanıldığı da görülür.

Âşıkların kullandıkları başlıca türleri, destanlar, güzellemeleler, taşlamalar, kocaçklamalar, ağıtlar, muammalar ve nasihatler (didaktik şiirler) olmak üzere, yedi ana grup altında toplayabiliriz (Boratav, 1968: 343-348).

Anadolu'da 15. yy sonları ve 16 yy'da hazırlık devrini yaşayan bu gelenek, 17 yy'da en üst noktaya ulaşmıştır (Boratav, 1968: 340). Bu yüzyılda halk şiiri divan şiiri etkisine girmiş Karacaoğlan, Âşık Ömer, Gevheri, Katibi, Kayıkçı Kul Mustafa, Âşık Hasan, Âşık Halil gibi âşıklar yetişmiştir.

18. yy'da önceki yüzyıla nisbetle büyük âşıklar yetişmemiştir. Geleneğe uyan, diyar diyar dolaşp halkın şiir zevkine hitap eden âşıklar arasında Kaba Sakal Mehmet, Levni, Kıymeti, Nuri Vartan göze çarpar.

19. yy'da kalem şuarası'da denilen ve Divan edebiyatı etkisini yansıtan, Zihni, Dertli, Seyrani, Tokatlı Nuri, Erzurumlu Emrah, Ruhsati, Sümmani ve aşiret şairleri Dadaloğlu, Deli Boran, Beyoğlu, Cingözoğlu Seyit Osman'la karşılaşırız (Elçin, 1976: 525).

19. yy'da en dikkat çeken olaylardan birisi de usta-çırak ilişkileridir. Tekke ve medrese kültürüyle yoğrulan bu âşıklar, 19. yy sonlarına kadar geleneksel tavırlarını sürdürmüşlerdir.

20. yy'dan itibaren âşıkların ordudaki görevlerine son verilmesi ve tekkelelerin kapatılmasıyla, âşıklar koruyucularını kaybetmiş ve gelenek gerileme sürecine girmiş, aydın çevrelerde Batı edebiyatı örnek alınarak geliştirmeye çalışılan yeni bir edebiyat süreci başlamıştır (Ari, 2009: 30).

Günümüzde ise âşık tarzı gelişen yeni şartlara uyum göstermeye ve gelenek dışı unsurlarla beslenmeye başlamıştır. Varoşların ekonomik ve sosyal sıkıntıları ile makineleşme, sanayileşme gibi unsurlar da âşık şiirine girmiştir (Ari, 1998: 94).

Adana ve çevresinde ise Karacaoğlan ile başlayan bir âşıklık geleneği vardır. Bu gelenek, 1966 Konya Âşıklar Bayramı sonrası yeni bir şekle bürünmüş, Adanalı âşıklar gelenekten dedim-dedi, leb-değmez, muamma, sicilleme, çift ayak gibi kavramları öğrenmişler bunun sonucunda yöre, âşıklık geleneğinin sürdüğü Kars, Erzurum, Yozgat, Sivas gibi geleneğin köklü hal aldığı bir bölge durumuna gelmiştir (Artun, 1996: 27).

Âşık edebiyatında nasihat şiirleri, bir şeyi öğretmek, bir fikrin propagandasını yapmak, bir konuda öğüt vermek amacıyla söylenen şiirlerdir. Zaten nasihatın kelime anlamı da öğüt, öğüt vermedir (Türkçe Sözlük, 1998: 1073) (Devellioğlu, 1993: 808). Öğretici olmak çok yaygın bir nitelik olduğundan âşıkların çoğu, şiirlerinde

bu unsuru kullanır. Sadece nasihat için yazılan şiirlerden dini-tasavvufi şiirlere kadar her konuda didaktik unsurlara rastlanılabilmektedir (Güzel ve Torun, 2004: 196).

Nasihat hayatımızın her aşamasında vardır. Ancak, başkalarına aktarılmak için bir söz olarak karşımıza çıktığında veya yazıya aktarıldığında bir edebi kimlik kazanır. Türk halk edebiyatı, nasihat içeren şiirler yönünden oldukça zengindir. Adanalı âşıklar da içerisinde buldukları bu geleneğin etkisiyle yaşadıkları bölge insanına katkıda bulunmak amacıyla hayata bakışlarını, tepkilerini, yergilerini; daha iyi bir yaşama, topluma yönelik özlemlerini nasihat konulu şiirlerinde dile getirmişlerdir.

Âşığın Hayatı, Âşıklığı ve Nasihat Şiirlerindeki Yapı

I- Hayatı

Hacı Ali Şen, 1932 Adana/Ceyhan-Durhasandede Köyü doğumludur. Âşık, babasının köylerinde Durna Mehmet lakabıyla anıldığını, aslen Oğuz boylarından Üçoklardan olduklarını, atalarının pek çok yer gezip en son Durhasandede'ye gelip yerleştiklerini belirtir. Âşık ilkökul mezunu olup askerliğini 1955'te tamamlamıştır. Geçimini işçilikle sürdürmüş, 1969'da Almanya'ya işçi olarak gitmiş ve oradaki yaşam şartlarına uyum sağlayamadığı için 1975'te Türkiye'ye kesin dönüş yapmıştır. Âşık, eşi Gülşen Hanım ile 1956 yılında evlenmiş, bu evlilikten altı (beş kız, bir erkek) çocuğu dünyaya gelmiştir. Âşık, 2000 yılında vefat etmiştir (Arı, 1999: 95).

Âşık, yaşadığı dönem içerisinde Alevi-Bektaşî inanç sistemini (insanca davranma, doğayı koruma, ilim, edep-erkan-yol bilme, eline-beline-diline sahip olma ...) şiirlerinde iyi bir şekilde yansıması ve yörede bu inanç sistemini şiirlerinde işleyen birkaç âşığın (Hüdai, Hüseyin Kaçıran, İsmail Coşar, Kederi ...) arasında olması; bunun yanı sıra âşıklık geleneği özelliklerini şiirlerinde başarı ile kullanması nedeniyle Adana âşıklık geleneğinde önemli bir yer edinmiştir.

II- Âşıklığı

A. Âşıklığa Başlama

Âşık şiir söylemeye 13-14 yaşlarında başladığını, âşıklığa başlamasında gezginci âşıkların köy odasında anlattığı Karacaoğlan, Kerem, Ruhsati, Garip, Tahir ile Zühre gibi halk hikâyelerinin etkisi olduğunu; ayrıca babasının da cura çalıp türkü söylediği için Durna Mehmet adıyla anıldığını, zaten Alevi-Bektaşî kültürüyle yetişmiş olmasının da âşıklığa başlamasında rolünün olduğunu ifade etmiştir (Arı, 1999: 96).

B. Sazlı- Sözlü Ortam

Âşık cura çalabildiğini, cura çalmayı babasından öğrendiğini ancak bağlama çalamadığını; sazlı-sözlü ortamla ilk kez çocukluğunda köyelerine gelen Âşık Hüseyin

sayesinde tanıştığını, sonrasında ise gençlik yıllarında Âşık Ferrahi ile dolaşarak pek çok kez sazlı-sözlü ortama girdiğini belirtmiştir (Arı, 1999: 96).

C. Usta- Çıracak İlişkisi

Âşık, gelenekteki usta-çırak ilişkisiyle değil (kapılanma) Adana'da yaygın olan gelenekle; yani usta âşıkların gençlere rehberlik etmesi, yönlendirmesi şekliyle yetişmiştir. Yörede çıracaklar birtakım kuralları öğrendikleri âşıkları usta kabul ederler (Arı, 2009: 50). Âşık Ali Şen de Yaşar Reyhani, Hüseyin Çıracakman, Mahzuni Şerif, Hüdai, İmami, Ali Cemali ve Ferrahi'den bu geleneği öğrendiğini söyleyerek onları ustası olarak gördüğünü ifade etmiştir.

1. Rüya- Bade-Mahlas

Adanalı âşıklar mahlaslarını ya bir usta âşıktan ya çevreden ya rüyada ya da kendileri seçerek alırlar. Âşığımız da rüya görmediğini mahlasını kendisinin seçtiğini, Garip Ali mahlasını almasında yalnızlığının ve yoksulluğunun etken olduğunu ifade etmektedir (Arı, 2008: 30).

III-Âşık Hacı Ali Şen'in Nasihatle İlgili Şiirlerinde Biçim

A. Ölçü

Elimizde bulunan 100 civarındaki şiirden nasihatle ilgili ele alınan 20 şiirin 7'si (2, 7, 15, 16, 17, 18, 19) 8'li geri kalan 13'ü (1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 20) ise 11'li ölçüyle yazılmıştır.

B. Kafiye- Redif

İncelemeye alınan şiirlerin 5 ve 15 nolu olanları xaxa bbba, 8 ve 13 nolu olanları ise ababa cccb şeklinde kafiyeli, diğerleri (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20) ise aab cccb şeklinde kafiye örgüsüne sahiptir. Şiirlerde genellikle yarım kafiye kullandığı; en çok "r, l, n, ş, z" sesleri ile kafiye yapıldığı dikkati çekmektedir:

Herkes kazancımı kendi yer ise

Hastalıkta sigortası var ise

Bağımsız sendika basın hür ise

İsterim burası Türkiye'm olsun

1/4, 1/2, 2/1, 2/2, 2/3, 3/1, 3/2, 3/3, 3/4, 3/5, 4/2, 4/4, 5/2, 5/3, 5/7, 6/1, 6/2, 6/3, 6/4, 7/1, 7/4, 7/5, 8/1, 8/2, 8/3, 10/1, 11/2, 12/3, 13/2, 13/4, 15/3, 15/4, 16/2, 16/4, 16/5, 17/3, 18/1, 19/2, 19/3, 19/4, 20/1, 20/2, 20/3, 20/8.

Ele alınan şiirlerde bazen bir sözcük grubu redif olarak alınmış (Örn: Dördüncü şiir – maz gam yeme gönül), bazen ikilemeler redif olarak kullanılmış (Örn: Dokuzuncu şiir – gram, gram) kimi zaman da ekli redif yapılmıştır (Örn: Üçüncü şiir – durur, vurur).

Nazım Biçimi

Âşık, şiirlerini koşma nazım biçimleri ile kaleme almıştır.

IV-Âşık Hacı Ali Şen'in Nasihatle İlgili Şiirlerinde Üslup

A. Kelime Kadrosu

Öğretmen, hoca, gündüz, aydın fabrika (1/1), hastalık, sigorta, bağımsız sendika (1/4), suç, inan (1/5), al bayrak, ordu (1/6), dilenci, politikacı (1/7), ata, adalet (1/8), yolcu, hancı, dost (2/1), harf, Şah-ı Merdan (2/5), mahşer, hesap (3/3), yağmur, dolu, sel, dere, Hüseyin (3/5), âşık, maşuk, gül, diken, sevda (4/1), dünya, gönül (4/5), Allah, Tanrı, kul, insanoğlu (5/1), gariban, düşkün, dünya malı, şaşkın, hal, hatır, bahar, kış (5/3), kara sinek, pislik, leke, kir, gönül kitabı, sözlük (6/2), hile, bela, dil, hilebaz, oğul (6/3).

Kardeş, kan (7/1), cennet, cehennem, ezan, minare, kilise, çan (7/2), menzil, insan, edep, erkan, yol (8/2), helal, haram, hakk, sarraf, pul, gram gram (9/3), kardeş, bacı, cehalet, ilaç (9/5), hayır, yetim (10/2), orman, körpe fidan, yurt (12/1), bağış, balta, şeytan, kuraklık (12/3), cet, emanet (14/2), Hz. Eyüp, sabır (15/5), fakir, kadir, zavallı, şükür eyle- (17/1), yoldaş, sırdaş, dert (17/3), mim, barış, fikir, kalem, silah (18/2), sevgi, sultan, cehalet (18/3), kin, kibir, inanç (19/4), can dost, hoyrat, ibret al- (19/5), Ayyıldız, Albayrak (20/1), Alevi, sünni, birlik, kahraman (20/3), hoca, dede, hacı, İslamiyet, din adamı (20/4), bilim adamı, aydın, önder (20/9).

B. Anlatım Kalıpları

1. Tekrar ve ikileme:

Öğretmenler hocalar (1/1), vurguncu soyguncu (1/3), yolcu hancı (2/1), dalga dalga (3/2), şar Pazar (5/3), göre göre (6/1), ılık ılık (6/6), kardeş kardeşe (7/1), biz bize (7/4), dal dal (8/3), gerek gerek (8), gram gram (9), kardeş bacı (9/5), bahçe bağ (12/2), didik didik (13/3), kelli felli (16/1), düşe kalka (19/1), kimi dede kimi hacı (20/4), kadın-erkek, zengin-fakir (20/5)

2. Anlam ve Söz Sanatları

Akar sular kişileştirildiği ve onların bir amaç doğrultusunda hareket ettiği düşünülendiğinden teşhis ve kapalı istiare yapılmıştır. (2/3) Şâh-ı Merdan ifadesi ile Hz. Ali kastedildiği için açık istiare ve telmih yapılmıştır. (2/5) Hayat, rüzgara ben-

zetildiği için teşbih vardır (3/1). Ecel kişileştirildiği için teşhis ve kapalı istiare vardır (3/4). Gönül kişileştirildiği için teşhis ve kapalı istiare vardır; ayrıca gönül sözcüğü ile insan kastedildiği için mecaz-ı mürsel yapılmıştır (4).

İrfan meclise benzetildiği için teşbih yapılmıştır (5/3). Yine benzetme yönü ve benzetme edatı ile oğul, karasineğe benzetildiğinden mufassal bir teşbih vardır (6/2). Ocak sözcüğü ile bir ev kastedildiği için mecaz-ı mürsel vardır (7/3). Cahil insan kuru kütüğe benzetildiğinden bir açık istiare söz konusudur. Ağaç, dal, çiçek, arı, bal yan yana verilerek tenasüp yapılmıştır (8/3). Gül ile bülbülün aşkına telmih yapılmıştır (8/4). Cehalet bir hastalığa benzetilerek telmih yapılmıştır (9/5). Garip Ali, kendisini köre benzettiği için teşbih yapılmıştır (10/5). Hz. Eyüp'e telmih vardır (15/5). İnsan iki ayaklı şeytana benzettiğinden açık istiare vardır. Yine fitne başı ile terör örgütü başı kastedildiğinden açık istiare vardır (16/4). Kalbe hainlik niteliği verildiği için, yani kalp kişileştirildiği için teşhis ve kapalı istiare vardır (17/4). Kalem silaha benzetildiği için teşbih vardır (18/2). Söze tatlılık özelliği verildiğinden teşbih vardır (18/1). Sevgi sultana, cehalet köleye benzetilip kişileştirildiği için, teşhis ve kapalı istiare vardır.

3. Deyimler

Hesap sor- (1/2), örtbas et- (1/5), gam yeme (4), göze perde çek- (5/3), dara düş- (1/2) göz göre göre (6/1), dar et- (6/4), dünyayı yut- (7/3), kara gün (7/5), ruhun gıdası (8/4), hoşça yemek (9/12), yetimi sevindir- (10/12), tekme var- (10/4), mülk sahibi (11/1), darbe ye- (11/5), uçanı kaçanı bul- (13/1), didik didik ara- (13/3), kulak ver- (14/1), dize getir- (14/2), sağa sola sap- (14/3), gönül kır- (17/4), hatır yık- (15/3), dert çek- (15/5), beter et- (17/1), oyun tut- (17/4), yüze gül- (17/6), göçüp git- (18/4), düşe kalka yürü- (19/1), ibret al- (19/5), baş tacı (20/4).

4. Özdeyiş, Atasözü

Harf öğret kölenim demiş, bak şu Şah-ı Merdan'a (2/5), Güülü seven dikenine katlanır (4/1). Gör ki neler gelir başa (7/1). Ağaç gürlmeye dal gerek yok (8/1). Kazdığın kuyuya kendin düşersin (11/4). Yurtta sulh, cihanda barış (18/5).

5. Halk Söyleyişleri

Hor gel- (2/2), el, engin (2/4), sersem, zari zari (3/1), koskoca (3/2), deril- (3/3), darıl-gam (4/2), toy, çile (4/3), surat as-, kaş çatma, kapı komşu (5/2), şar, Pazar (5/3), ardım sıra (5/7), ocak tüt- (7/3), yit (7/5), ille (8/3), bacı (9/5), sıla (10/1), kayır- (10/2), tekme (10/4), darbe (11/5), didik didik (13/3), sapman (14/3), ahmak (15/2), ahiri (15/4), kelli fellî (16/1), inim inim inle- (16/3), kör olası (16/4), beter, canına oku- (17/1), hain, üt- (17/4), yar, yit- (17/5), hoyrat (19/5), kulak asma (20/2), baş tacı (20/4).

V-Âşık Hacı Ali Şen'in Nasihat Şiirlerinde İçerik

A-Yurt ve Atatürk Sevgisi ile İlgili Nasihatler

Âşık Hacı Ali Şen şiirlerinde Türkiye'nin daha güzel ve yaşanılabilir bir ülke olması için olması gerekenleri bir bir sıralamıştır ve bu ülkede öğretmenlerin, eğitim verenlerin ülke menfaatleri doğrultusunda birleşmeleri gerektiğini şu sözlerle dile getirmiştir:

Birleşirse öğretmenler, hocalar

Gündüz gibi aydın olur geceler

Her tarafta fabrikalar, bacalar

İsterim burası Türkiye'm olsun

(1/1)

Devamında ülkede vatandaşa değer verilmesi, haksızlardan, soyguncudan, vurguncudan hesap sorulması gerektiği, vatandaşın özlük haklarının korunması ve ibadetini en iyi şekilde yerine getirmesini sağlayacak şartların oluşturulmasının toplum barışına katkıda bulunacağını ifade eder.

Yukarıda hayal ettiği şekilde bir Türkiye onun özlemidir; çünkü böyle bir ülkede yaşamak onu mutlu edeceği gibi herkesi de memnun edecek; Türkiye adaletiyle tüm dünyayı imrendirecek ve böylece Atatürk'ün hedef gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşılmış olacak, Haçlı yani ileri düzeyde olan Hristiyan ülkeler de Türkiye'nin büyüklüğünü kabul edecek. Kısaca aşığın hayal ettiği Türkiye, medeniyetin, adaletin ve insanlığın bir timsali olacaktır:

Al bayrak altında ordusu güçlü

Tazimle eğile önünde Haçlı

Boşala hapisler kalmaya suçlu

İsterim burası Türkiye'm olsun

(1/6)

Garip Ali'nin de olmalı payı

Adalette imrendire dünyayı

*Altmış milyon hep sevmeli Ata'yı
İsterim burası Türkiye'm olsun
(1/8)*

Fakat bu hayalin gerçekleşmesi için bir olmamız, beraber olmamız ve Atatürk'ün yolunda ilerlememiz gerekmektedir. Âşık, bu durumu şu sözlerle dile getirir :

*Senlik benlik olmaz bu ulus dinde
Beraberiz iyi kötü her günde
Ay yıldızlı al bayrağın altında
Beraber kanımız akmalı kardeş
(20/1)*

*Fikirde birleşip birlik oluruz
Biriğe uymayan kalsın yalnız
Sapman sağa sola belli yolunuz
Mustafa Kemal'in izi sizindir
(14/3)*

Yukarıdaki sözlere ek olarak, Alevi-Bektaşilik'teki insan sevgisine paralel olarak Alevi, Sünni, Türk, Kürt kavgasını bırakıp kaleme sarılıp ilim yolunda -bir an önce- harekete geçmemiz gerektiğini şu sözlerle ifade eder:

*İlimde yapalım yarış
Bitsin kavga olsun barış
Fikirle yapalım dövüş
Silahımız kalem olsun
(18/2)*

*İrkımız kahraman ceddimiz şanlı
İster Edirneli isterse Van'lı
Deme şu Alevi yahut şu Sünni
Birlik ateşini yakmalı kardeş
(20/3)*

B-İnsan Olma, İnsanca Davranma Konusunda Nasihatler

Alevi-Bektaşî geleneğinde derin bir insan sevgisi görülür. Şiddetten sakınma, insanlara acıma ve şefkatle yaklaşma söz konusudur (Özmen, 1998:44). Hacı Ali Şen de gelenekteki bu yapıya göre hareket eder. Ona göre insan olmanın ilk şartı âleme bir gözle bakmaktır; yeter ki insan olsun. Soyu soppu, hangi ırktan geldiğinin bir önemi yoktur. Çünkü tüm insanların kökleri Âdem ve Havva'ya dayanır:

*Yeter ki insan olsun değişmez ırkı
Âleme bir gözle bakmalı kardeş
(20/7)
Adem baba, Havva ana
Karıyor kan kana dost
(2/2)*

Ayrıca âşık insan olmanın, insan gibi davranmanın birtakım gerekleri olduğunu selam vermenin, güler yüz göstermenin, fakiri sevindirmenin, kin ve kibirden uzak olmanın bu gerekler arasında bulunduğunu şu dizelerle ifade eder:

*Bir Tanrı selamı versen ne olur (5/1)

Asılmış suratın çatılmış kaşın
Sanki gökyüzüne değecek başın
Hasta yatağında kapı bir komşun
Beş dakika yanına varsan ne olur
(5/2)*

*Doktor parası yok alamaz ilaç
Yoksulun yarasını sarsan ne olur*
(5/6)

*Başına iş gele edersin sabır
İnsanı alçaltır kin ile kibir*
(6/3)

Bunun yanı sıra âşık, Alevi-Bektaşilik ilkelerinden diline sahip ol; yalan söyleme, tatlı dilli ol, insanların gönlünü kırma düsturundan hareket eder ve kulun ayıbını yüzüne vurmamak, insanlara hile düşünmemek ve hatır, gönül kırmamak gerektiğini; bunların insanca davranışlar olmadığını, kimsenin kötü duruma düşmesini istememek gerektiğini şu sözlerle dile getirir :

*Elin ayıbına bakma
Nazar eyle sen sana dost*
(2/4)

*Kulun ayıbını yüzüne vurma
Yaradan yaratmış sen hakir görme
Dokunup hatıra gönüller kırma
Gönül kırıp hatır yıkmak hoş değil*
(11/2)

C-İlim Öğrenme, Edep-Erkan ve Bilgi ile İlgili Nasihat

Âşık Hacı Ali Şen'e göre aydınların, bilim adamlarının, öğretmen ve hocaların halka önderlik etmesi, tüm cehaleti ortadan kaldıracak ve geceleri gündüz gibi aydın hale getirecek, böylece ülke daha aydınlık bir noktaya ulaşacaktır:

*Birleşirse öğretmenler, hocalar
Gündüz gibi aydın olur geceler
Her tarafta fabrikalar, bacalar
İsterim burası Türkiye'm olsun*
(1/1)

Âşık, bilmenin, araştırıp öğrenip de konuşmanın bir erdem olduğuna ve insanlığa ancak bu şekilde faydalı olunacağını, aksi takdirde gülünç durumlara düşüleceğini şu sözlerle dile getirir:

*Bastırırlar seni faka
Bil de konuş, bil de konuş
(19/1)*

*Kimi hoca dede, kimi hacı
Dini İslamiyet, birdir inancı
Gerçek din adamı başımın tacı
Bilmeyen elini çekmeli kardeş
(20/4)*

Âşık Hacı Ali Şen, ilmin önemini Hz. Ali'nin: "Bana bir harf öğretenin 40 yıl kölesi olurum." sözünden hareketle dile getirir. İlimde bir aşamaya gelmenin ise edep, erkan ve yol gerektirdiğini şöylece ifade eder:

*Garip Ali çok inlemiş
Söz etmiş, sohbet dinlemiş
Harf öğret, kölenim demiş
Bak şu Şah-ı Merdana dost
(2/5)*

*İnsan hizmet ile menzile varır
Edep, erkân ile yol gerek gerek
(8/2)*

Yukarıda sözü edilen edep kavramı, Alevi-Bektaşilikte eline-beline-diline sahip olma ile ifade edilir. Nitekim Arapça olan bu kavram, aynı zamanda el, dil, bel sözcüklerinin de ilk harflerini oluşturur (Özkırmı, 1993: 211).

D-Helal Kazanç, Kul Hakkı Yememe ve Kötülerle Yoldaş Olmama Üzerine Nasihat

Âşık Hacı Ali Şen, helal kazancın önemli olduğunu, işinde hile yapan kişinin gerçekte zararda olduğunu şu sözlerle dile getirir:

*Babam sağa sola, git doğru yola
Sahip ol diline, getirir bela
Yaptığın işine eyleme hile
Sanma hilebazlar kâr eder oğul
(9/1)*

Ayrıca şiirinde “edep” kavramı içerisinde yer alan eline sahip ol; yani hırsızlık yapma, senden güçsüzü ezme, elin iyiliğe hizmet etsin düsturundan hareket eder ve devlet malını gasp eden; işçinin, memurun hakkını yiyen kişileri de şu sözlerle uyarır:

*Her tarafta bu milleti soymayın
Bunda yetimin hakkı var gram gram
(9/1)*

*İşçinin memurun gücü çalınmaz
Yarınki gün ne getirir bilinmez
Kul hakkı gasp edip zengin olunmaz
Helâlından olsun kâr gram gram
(9/4)*

Âşık, insanlara yaklaşırken dikkatli olmak gerektiğini çünkü dış görünüşten insanların yapısının belli olmadığını aşağıdaki dizelerle ifade eder:

*Yanında dost gibi gezer
İçin için hile düzer
Ardın sıra kuyu kazar
Dost suratlı düşmana bak
(16/2)*

Bunun yanı sıra bazı insanların kötülüklerinin ortada bulunduğunu göz göre göre de onlarla arkadaşlık, dostluk kurmamak gerektiğini karasinek benzetmesiyle ifade eder:

*Gönül kitabından baktım sözlüğe
Her yokuşun sonu çıkar düzlüğe
Karasinek gibi konma pislüğe
Silinmez lekesi, kir eder oğul
(6/2)*

Ayrıca insanların yaptığı işleri düzgün yapmaları, herkese güvenip sır açmalarını gerektiğini de şu sözlerle dile getirir:

*Noksan bırakma işinde
Dolaşan olur peşinde
Sakın durma yar başında
Dost sandığın yiter seni
(17/5)*

E-Zenginliğe, Güce Güvenmeme, Tamahkâr Olmama ile İlgili Nasihat

Âşık Hacı Ali Şen nasıl ki baharda yeşeren yaprak sonbaharda savrulup kayboluyorsa, insanın da servetinin, malının kendisine bir faydası olmayacağını, bu dünyadan göçerken insanın hiç bir şey götüremeyeceğini şu dizelerle dile getirir:

*İbret almak istiyorsan
Dön de etrafına bak
Hazan olup savrulacak
Baharda yeşeren yaprak
(15/-1)*

Bu yüzden de dünyayı versen yutacak insanları anlayamadığını şu dizelerle dile getirir:

*Bir gün bu ömür bitecek
Tütmez olur tüten ocak
Dünyayı versen yutacak
Doymayan insanlar gördüm
(7/3)*

Âşık, Alevi-Bektaşilikteki “ayin” ve “erkan”dan hareketle insanlara mademki malın servetin size dünyadan göçerken bir faydası olmayacak, hayır işleyin; çünkü kul fanidir. O halde aç karnı doyurun, yetimi sevindirir şeklinde nasihatlerde bulunur:

*Elinden gelirse eyle bir hayır
Zalime karşı ol mazlumu kayır
Sevindir yetimi aç karnı doyur
Dünya servetinden kârdan fayda yok
(10/2)*

Ayrıca insanın kendi iyiliği için de para gücünü iyi kullanması gerektiğini; çünkü ölmeye önce de muhtaç olabileceğini evlada, eşe, dosta güvenmemek gerektiğini; çünkü dar günde ana, baba, bacı, gardaş; emmi, dayının el olacağını şu sözlerle dile getirir:

*Zengin isen kara yüzün ak olur
Zalim isen haksız sözün hak olur
Düşüğünde tekme vuran çok olur
Güvenme, evlattan yârdan fayda yok
(10/4)*

Âşık, güçlü olmanın kuvvetli olmanın da, dünyaya hükmetmek istemenin de bir sonu olduğunu bu yüzden mazluma, zor durumda olan güç ve kaba kuvvet uygulamanın yanlış olduğunu-eline sahip olmanın önemini- şu sözlerle dile getirir:

*İnsanlar çıkıyor yıldıza aya
Hükmetmek istiyor koca dünyaya
Güvenme kuvvetli güçlüyüm diye
Hiç kaba kuvvetten zordan fayda yok
(10/3)*

F-Ormanı ve Hayvanları Sevme Koruma ile İlgili Nasihat

Âşık ormanı ve hayvanları sevmek gerektiğini onların insanlara Allah'ın bir lütfü olduğunu ifade eder. Ormandan bir körpe fidan kesen kişinin acımadan cana kıyan, şeytana uyan kişiyle farkı olmayacağını- günah işleyeceğini- şu sözlerle dile getirir:

*Gel kardeş yurdunu çok iyi tanı
Deden bu toprağa akıtmış kanı
Ormanda kesersen körpe fidanı
Acımadan cana kıymış gibi olur*
(12/1)

Âşık, yukarıda görüldüğü üzere ağacın kuraklığı gidereceğini, bunun yanı sıra ağacın çevreyi süsleyip güzelleştirdiğini; ağaç sevgisini bilmeyen insanların çevrenin kirlenmesinden sorumlu olduğunu şu dizelerde ifade eder:

*Kesersen ormanı kurur dağlar
Kendi elbiseni soymuş gib'olur
Garip Ali der ki yetmiyor lisân
Olmasın sözüme darılan küsen
Ağaç sevgisini bilmeyen insan
Vatanına mikrop yaymış gib'olur*
(12/2-5)

Âşık avcılarının da kuşları, diğer hayvanları vurarak cinayet işlediklerini bu şekilde davranmaya devam ederlerse, hızla hayvanların neslinin yok olmasına neden olacaklarını aşağıdaki dizelerde dile getirmiştir:

*Yalvarırım size kıymayın cana
Bırakın turacı sıkman tavşana
Tükenmesin nesli çoğalsın yine
Sabır edin bir kaç sene avcılar*
(13/2)

Ayrıca bu baş kesmeye, kan akıtmaya spor diyenlere de nasihat ediyor ve “Hiç değilse misafir olan göçmen kuşları vurmayın.” şeklinde onlardan istekte bulunuyor:

*Yurdumuza gelen şu göçmen kuşları
Misafirdir sakın vurman kardeşler
Akıtılır kanlar, kesilir başlar
Bir de spor diyor buna avcılar*
(13/4)

G- Âşığın Kendisine Nasihatte Bulunduğu Şiirler

Âşık gönlüne gençliğimde toydum ama çileyle zorla büyüdüm; çilesiz kul, dikensiz gül olmaz; artık bunu anla ve gam çekme şeklinde kendisine nasihat ediyor:

Gülü seven dikenine katlanır

Dikensiz gül olmaz, gam yeme gönül

(4/1)

Dert ile çileyle gamla büyüdüm

Çilesiz kul olmaz gam yeme gönül

(4/3)

Sonrasında kendi kendisiyle hesaplaşıyor ve eksilerinin artlarından daha az olduğunun farkına vararak gönlüne: “Mola vermeden koşturdun, dünyaya aldandın; bundan sonra dünyaya meyletme, bu dünya kimseye yâr olmaz, kendini boş yere yorma.” şeklinde nasihatte bulunuyor:

Hiç mola vermeden yürüdüm koştum

Molasız yol olmaz, gam yeme gönül

Dünya'ya aldanıp eyleme meyil

Kimseye mal olmaz gam yeme gönül

(4/4)

Bir başka şiirinde de: “Sen başkasının işlerine karışma, diline, eline, beline sahip ol... Deli deli konuşma; sen önce kendine bak, kendi kendini düzelt” sözleriyle kendisine nasihat eder:

Neylesin sen Garip Ali

Konuşursun deli deli

Şaşırtma gittiğin yolu

Eli bırak sen sana bak

(16/5)

Âşık, yine kendisine: “Kimseye zulüm etme, kötülük etme ne yaparsan ne edersen, ölümden kaçamazsın; bugünün yarını var.” şeklinde nasihatte bulunur:

*İstersen cahil ol, istersen âlim
Daimi iyilik et, düşünme zulüm
Kanatlanıp uçsan bırakmaz ölüm
Ecel vurup kanadını kırmaz mı?
(3/4)*

Bir başka şiirinde Kerbela olayı ve Muaviye'ye telmih yaparak "Kimseye güvenme! Hüseyin'i vuran, seni de vurur!" şeklindeki sözlerini şu şekilde şiirleştirir:

*Bazı yağmur yağar bazı da dolu
Coşturur dereyi akıtır seli
Kimseye güvenme be Garip Ali
Hüseyin'i vuran seni vurmaz mı?
(3/5)*

VI-Âşık Hacı Ali Şen'in Nasihat Şiirleri I

TÜRKİYEM OLSUN (1)

*Birleşirse öğretmenler, hocalar
Gündüz gibi, aydın olur geceler
Her tarafta fabrikalar bacalar
İsterim burası Türkiye'm olsun
...
GARİP ALİ'nin de olmalı payı
Adaletle imrendire dünyayı
Altmış milyon sevmeli Atayı
İsterim burası Türkiye'm olsun*

YOLCU (2)

*Şu yolda yürüyen yolcu
Sana değilim yabancı
Sen yolcusun ben de hancı
Konuşalım can cana dost
...
Sözüm GARİP ALİ çok inlemiş
Söz etmiş sohbet dinlemiş*

*Harf öğret kölenim demiş
Bak şu Şah-ı Merdana dost*

HÜSEYİN'İ VURAN SENİ VURMAZ MI (3)

*Beni sersem etti hayal rüzgârı
Ağlattı sızlattı hep zari zari
Dost zannettiklerim çekildi geri
Dost olaydı yaralarım sarmaz mı?
...*

*Bazı yağmur yağar bazıda dolu
Coşturur dereyi akıtır seli
Kimseye güvenme be GARİP ALİ
Hüseyn'i vuran seni vurmaz mı?*

GAM YEME GÖNÜL (4)

*Karşılıksız sevda çeken aldanır
Aşk, maşukunu elbette tanır
Gülü seven dikenine katlanır
Dikensiz gül olmaz, gam yeme gönül
...*

*Eğil GARİP ALİ gerçeğe eğil
Gerçekten başkası hiç bir şey değil
Dünya'ya aldanıp eyleme meyil
Kimseye mal olmaz gam yeme gönül*

NE OLUR (5)

*Çok mağrur yürürsün be insanoğlu
Eğlenip bir dakika dursan ne olur
Gördüğün hepsi Allah'ın kulu
Bir Tanrı selamı versen ne olur
...*

*Zayıfı görünce hemen saldırma
El âlemi arдын sıra güldürme
Kin silahını kibir ile doldurma
Bu GARİP ALİ'ye vursan ne olur*

OĐLUMA NASİHAT (6)

*Gel yaklaş yanıma, otur Őu yere
Hatırla sözümü, düşersen dara
Uyma edepsizce, göz göre göre
Sanma, edepsizler ar eder oğul*

...

*Bir gün aramıza girer ayrılık
Gözyaşlarım akar bak ılık ılık
Sevdim ama alamadım karşılık
GARİP ALİ ah u zar eder oğul*

NELER GÖRDÜM (7)

*Gör ki neler gele başa
Akil ermiyor bu işe
Acımaz kardeş kardeşe
Boşa akan kanlar gördüm*

...

*GARİP ALİ kalmaz yolda
TürküŐü söylenir dilde
Çok dolaştım gurbet elde
Nice kara günler gördüm*

GEREK GEREK (8)

*Birkaç kelimeyi etmişsin ezber
Sonu nadir hale biraz beri gel
Boş kuru kütüğe vursa da rüzgâr
Ağaç gürlmeye dal gerek gerek*

...

*Yazsa kalem kalem sığmaz satıra
Ne ata yüklenir ne de katıra
Bunca derdi omuzunda götüre
GARİP ALİ gibi kul gerek gerek*

GRAM GRAM (9)

*Nolur beyler nefsinize uymayın
Namus sözü verip geri caymayın
Her fırsatta bu milleti soymayın
Bunda yetimin hakkı var gram gram*

...
Sanki birbirlerine olmuşlar öncü
Birbirinden kaçar kardeşle bacı
Cehalet derdinin olmaz ilacı
Bu GARİP ALİ'yi yer gram gram

FAYDA YOK (10)

Şu yalan dünyanın neyini gördün
Boşa geçti yıllar ömrünü verdin
Sılam sılam dedin eğlendin durdun
Gel gönül göçelim buradan fayda yok

...

Âşık olan muradına eremez
Hatıra dokunup gönül kıramaz
Yol gösterir kendi yolun göremez
GARİP ALİ gibi körden fayda yok

HOŞ DEĞİL (11)

Neden insan birbirini kınıyor
Kimisi çıkıyor kimi iniyor
Sanma ki bu dünya boşa dönüyor
Bu mülkün sahibi vardır boş değil

”

GARİP ALİ geçeceğim bu yurttan
Başım kurtulmadı beladan dertten
Darbe yedim dost sandığım namertten
Gözlerimden akan kandır yaş değil

ORMANI KORUYALIM (12)

Gel kardeş yurdunu çok iyi tanı
Deden bu toprağa akıtmış kanı
Ormandan kesersen körpe fidanı
Acımadan cana kıymış gibi olur

...

GARİP ALİ der ki yetmiyor lisan
Olmasın sözüme darılan küsen
Ağaç sevgisini bilmeyen insan
Vatanı'na mikrop yaymış gibi olur

AVCILAR (13)

Belde fişekliği elde tüfeği
Kol kol yürüdüler gene avcılar
Uçanı kaçanı bulur köpeği
Kıymayın bu kadar cana avcılar
...
Şırl şırl akar şu güzel dere
Kuşlar su içmeye iner pınara
Yağla tüfeğini as bir kenara
GARİP ALİ size kurban avcılar

GENÇLER (14)

Gelin gençler, sözlerimi anlayın
Nasihatım, kulak verin, dinleyin
Vatan bizim, bölücüye kanmayın
Övüncü, gururu, hazı sizindir
...
GARİP ALİ, yok kimseye minnetim
Ata yadigârı, hür cumhuriyetim
Türkiyem, vatanım, Dünya cennetim
İnişi, yokuşu, düzü, sizindir

İBRET AL (15)

İbret almak istiyorsan
Dönde etrafına bir bak
Hazan olup savrulacak
Baharda yeşeren yaprak
...
GARİP ALİ dönmez geri
Kovan boş dağılmış arı
Hazreti Eyüp sabrı
Verilen dertleri çekmek

SEN SANA BAK (16)

*El içinde kelli, felli
Kalbi fitne, dili ballı
Soyu, sopu, aslı belli
İki ayaklı şeytana bak
...*

*Neylersin sen GARİP ALİ
Konuşursun deli deli
Şaşırtma gittiğin yolu
Eli bırak sen sana bak*

ALDANMA YÜZE GÜLENE (17)

*Kaderine eyle şükür
Acımaz, canına okur
Demez şu zavallı fakir
Daha beter eder seni
...*

*GARİP ALİ n'oldu yine
Geçti aylar, doldu sene
Aldanma yüze gülene
Bir hap gibi yutar seni*

ATATÜRK'E SELAM OLSUN (18)

*Can dostlar özledim sizi
Muhabbeti, tatlı sözü
Kırmadan birbirimizi
Konuşalım kelam olsun
...*

*GARİP ALİ sen de yarış
Yürü, insanlığa karış
Yurtta sulh, cihanda barış
ATATÜRK'E selam olsun*

BİL DE KONUŞ (19)

*Bazı sohbet bazı Őaka
İnsan yürür düşe kalka
Bastırurlar seni faka
Bil de konuş, bil de konuş
...
GARİP ALİ eyle gayret
Kimi can, kimi hoyrat
Her Şeyden ayrı bir ibret
Al da konuş, al da konuş*

KARDEŐLİĐE ÇAĐRI (20)

*Senlik benlik olmaz, bu ulu dinde
Beraberiz iyi kötü her günde
Ay Yıldızlı Al Bayrağın altında
Beraber kanımız akmalı kardeş
...
GARİP ALİ der ki bire komőular
Herkes bir fidan diker, aőılar
Bilim adamları aydın kişiler
Önderlik bayrağını çekmeli kardeş*

Sonuç

Nasihat şiirleri âşık edebiyatında genellikle öğüt vermek, bir şeyi öğretmek veya bir fikrin propagandasını yapmak amacı ile kullanılmıştır. Âşık edebiyatında sadece nasihat için söylenen şiirlerden dini-tasavvufi şiirlere kadar her alanda nasihat konulu şiirlere rastlanır. Âşık Hacı Ali Şen, nasihatle ilgili şiirlerinde tekrar, ikileme, atasözü-özdeyiş ve halk söyleyişlerinden yoğun bir şekilde yararlanmışır. Âşık Hacı Ali Şen, nasihatle ilgili şiirlerinde çoğunlukla teşbih, istiare gibi benzetme sanatlarına başvurmuştur.

Hacı Ali Şen'in âşıklığa başlamasında Alevi- Bektaşî kültürünün içerisinde gelmiş olmasının yanında Karacaoğlan, Kerem, Ruhsati, Garip Ali Cemali ve Ferahi gibi âşıkların da yoğun bir etkisi vardır. Âşığın mahlasını Garip Ali olarak almasında yoksulluk ve yalnızlığının etkisi vardır. Mahlasını kendisi almıştır. Âşık, nasihatle ilgili şiirlerini genellikle 11'li ölçü ile yazmış ve şiirlerinde en çok "r, l, n, ş, z" sesleri ile yarım kafiye yapmıştır.

Âşık Hacı Ali Şen, şiirlerinde birlik-beraberlik, yurt-Atatürk sevgisi, insan olma-insanca davranma, doğayı koruma, ilim, edep-erkan yol bilme eline-beline-diline sahip olma, helal kazanç, kul hakkı yememe, dünyaya bel bağlamama, kötülerle yoldaş olmama, insanlara karşı temkinli olma gibi konularda nasihatler vermiştir.

Sonuçta aşığın nasihatle ilgili şiirlerinde, (Alevi-Bektaşî inanç sisteminin insancıl, insana dönük ve insanı kucaklayan yapısını da iyi bir şekilde kullanarak) âşıklığın ilk dönemlerinden günümüze kadar gelen bir işlevini toplumu bilinçlendirme ve iyiye güzele yönelterek örnek olma sorumluluğunu başarılı bir şekilde yerine getirdiğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

- ARI, B. (1999). "Tanınmayan Bir Âşık: Hacı Ali Şen". 3. *Uluslararası Çukurova Halk Kültür Bilgi Şöleni, Bildiriler*. Adana: Adana İl Kültür Müdürlüğü Yay.
- ARI, B. (2008). "Ceyhanlı Âşık Hacı Ali Şen'in Şiirlerinde Eleştiri". *Ceyhun'dan Ceyhan'a (Bildiriler)*. Adana: Ceyhan Belediyesi Yay.
- ARI, B. (2009). *Adana'da Geçmişten Bugüne Âşıklık Geleneği*. Adana: Altın Koza Yay.
- ARTUN, Erman (1996). *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Feymani*. Adana: Adana İl Kültür Müdürlüğü Yay.
- BEKKİ S. (2006). "Âşık Maddesi". *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*. Ankara: AKM Yay.
- BORATAV, P. N. (1968). "Âşıklar ve Âşık Edebiyatı". *Türk Halk Şiiri Özel Sayısı*. Ankara: TDK Yay.
- DEVELİOĞLU, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Lügat*. Ankara: Aydın Yay.

- DİZDAROĞLU, H. (1968). "Halk Şiirinde Türler". *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı*. Ankara: TDK Yay.
- ELÇİN, Ş. (1976). "Türkiye'de Halk Edebiyatı". *Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara: Türk Kültür Araştırma Enstitüsü Yay.
- GÜNAY, U. (1992). *Âşık Tarzında Bade İçme ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ Yay.
- GÜZEL, A. & TORUN, A. (2004). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yay.
- İNAN, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: TTK Yay.
- KÖKSAL, H. (1985). *Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Üçdal Yay.
- KÖPRÜLÜ, M. F. (1962). *Türk Saz Şairleri*. C.1-5, Ankara.
- KÖPRÜLÜ, M. F. (1986). "Türk Edebiyat Tarihi" *Edebiyat Araştırmaları*. İstanbul: Ötüken Yay.
- OĞUZ, M. Ö. (2003). "Batı Oğuz Sahası Âşık Edebiyatı". *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Cilt 3, Ankara: AKM Yay.
- ÖZKIRIMLI, A. (1993). *Alevilik-Bektaşilik*. İstanbul: Cem Yay.
- ÖZMEN, İ. (1998). *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- SAKAOĞLU, S. (1989). "Halk Şiiri". *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı 3*, Ocak-Haziran 1989, Ankara: TDK Yay.
- SAKAOĞLU, S. (1992). "Ozan, Âşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine". *Halk Ozanlarının Sesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Türkçe Sözlük* (1988). Ankara: TDK Yay.

Sonnotlar

- ¹ Şiirler, Ocak 1998'te aşğın kendisinden alınmıştır. Ayrıca yukarıda inceleme esnasında kullanılan örnek şiirler, derginin sayfa sınırlandırmasına uyulmak amacıyla yalnızca ilk ve son dörtlükleriyle verilirken, metin içerisindeki numaralandırma sırası dikkate alınmıştır.